

KARLOVA UNIVERZITA V PRAZE
Fakulta sociálních věd
Institut komunikačních studií a žurnalistiky

POSUDEK MAGISTERSKÉ DIPLOMOVÉ PRÁCE

POZOR: V počítači vyplňujte pouze do šedivých políček! Po jejich vyplnění hotový posudek vytiskněte, podepište, odevzdejte ve dvou kopiích a zašlete elektronicky na adresu sekretariátu katedry.

Typ posudku („kliknutím“ zakřížkujte platnou variantu)

Posudek vedoucího práce Posudek oponenta

Autor/ka práce

Příjmení a jméno: Hlavenková Iveta

Název práce: Ideologická analýza skupinových ideologií: Působení lékařské ideologie v seriálu Ordinace v růžové zahradě

Autor/ka posudku

Příjmení a jméno: Mgr. Dominik Šimon

Pracoviště: Katedra mediálních studií, IKSŽ, UK FSV

1. VZTAH SCHVÁLENÝCH TEZÍ A VÝSLEDNÉ PRÁCE („kliknutím“ zakřížkujte vybrané hodnocení)

		Odpovídá schváleným tezím	Odchyluje se od tezí, odchýlení je v práci zdůvodněné a je vhodné	Odchyluje se od tezí, odchýlení je v práci zdůvodněné, ale není vhodné	Odchyluje se od tezí, odchýlení není v práci zdůvodněné a není vhodné	Neodpovídá schváleným tezím
1.1	Cíl práce	☒	☐	☐	☐	☐
1.2	Technika práce	☒	☐	☐	☐	☐
1.3	Struktura práce	☒	☐	☐	☐	☐

KOMENTÁŘ (slovní hodnocení vztahu tezí a práce, případně konkrétní popis hlavních výtek)

2. HODNOCENÍ OBSAHU VÝSLEDNÉ PRÁCE

Vyplňte číslicí na škále 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 (jedinečné a vynikající – výborné – velmi dobré – dobré – ještě akceptovatelné – téměř nevyhovující – zcela nedostatečné)

		Hodnocení známkou
2.1	Relativní úplnost zpracované literatury ke zvolenému tématu	2
2.2	Schopnost kriticky vyhodnotit prostudovanou literaturu a aplikovat ji	4
2.3	Úroveň zpracování materiálu, resp. zvládnutí techniky empirického výzkumu	6
2.4	Schopnost sestavit a použít soubor metod přiměřený cíli	6
2.5	Původnost práce, přínos práce k rozvoji oboru	5

KOMENTÁŘ (slovní hodnocení obsahu výsledné práce, případně konkrétní popis hlavních výtek)

Diplomová práce Ivety Hlavenkové se věnuje kvalitativní obsahové analýze působení lékařské ideologie v 5. řadě seriálu "Ordinace v růžové zahradě" (dále jen ORZ). Jako teoretické východisko práce zvolila diplomantka van Dijkovo pojetí ideologie, především koncept skupinových ideologií.

Po důkladném a pečlivě zdrojovaném úvodu, který by si však zasloužil větší přehlednost a provázanost jednotlivých pasáží o různých teoretických konceptech, přistupuje autorka k hlavním analytickým statím. Nejprve se pokouší zařadit ORZ do kontextu další seriálové tvorby: přiřazuje ORZ k seriálům Rodinná pouta (Velmi křehké vztahy), Pojišťovna štěstí a Ulice, které souhrnně označuje za kombinaci dietlovské tradice a „US prime-timeových (sic!) soap oper“ (str. 29). Dále uvádí, že současné české seriály se odlišují od svých britských protějšků.

Diplomantka zde však směšuje zcela odlišné typy seriálů. Jediným následníkem dietlovského uzavřeného „románu na pokračování“ jsou z nich cca 13dílné série Pojišťovny štěstí; Rodinná pouta a ORZ mu způsobem výstavby, vedením postav i charakterem dialogů nemohou být vzdálenější. Ulice jako typ nekonečného denního seriálu je žánrem sama pro sebe, který navíc nejen že není vzdálen britské odnoži tohoto typu, ale přímo se z něj inspiruje (např. Coronation Street).

Diplomantka se vůbec obtížněji pohybuje na poli tuzemských aspektů seriálové produkce. „Kulturní specificitou českých soap oper je obsazování známých herců do rolí hlavních postav. (...) V zahraničí je soap opera považována za ‚výrobu‘ hvězd ve smyslu, že pomůže proslavit méně známé herce, často z oblastních divadel či podřadnějších filmů (...)“ (str. 29). Srovnávat zrovna tento fakt je nadbytečné, neboť u nás nikdy nedošlo k „druhovému specializaci“ herců. Zatímco v západním světě jsou poměrně striktně odděleny kategorie divadelních, rozhlasových, televizních a filmových herců a přestoupit z jedné do druhé bývá často nemožné, v našem prostředí vystupují herci v různých médiích. V tomto případě tedy nelze mluvit o specifiku jednoho žánru, ale o celkovém národním charakteru odvětví, platným už od vzniku filmu a rozhlasu, později televize. Navíc není pravda, že by ORZ obsazovala do ústředních rolí pouze známé herce – kupříkladu Roman Zach v první řadě či později Jitka Čvančarová a Ondřej Sokol byli při svém nástupu do seriálu širší veřejnosti neznámými divadelními herci. Fakt, že se diplomantka neorientuje v základních mechanismech produkce seriálu, přispěl například i k následující teorii: „Menší herecká profesionalita hereček v roli patientek přispěla ke stylu jednání a chování v rámci role, kde většina patientek byla nervózní, ustrašená a jednoznačně submisivní ve vztahu k lékaři. Důvodem pro obsazování méně zkušených hereček do rolí patientek tak mohl být záměr zachování neprofesionality jako rysu patientek.“ Věc je ve skutečnosti mnohem jednodušší, do malých, "jednorázových" rolí patientek jsou jednoduše obsazovány herečky méně známé (což neznamena horší, jak autorka občas implikuje) nebo komparsistky jednoduše proto, aby se ušetřilo na honorářích. Autorka zde navíc nesmyslně směšuje herecký výkon, vycházející ze ztvárňované situace a režijního vedení (nevyplývala třeba náhodou citovaná nervozita z charakteru scény?), a herecký um, který navíc zaměňuje za profesionalitu, což je kategorie zcela odlišná. Obsazení známých herců do rolí lékařů také nutně ani nemusí implikovat nadřazenost lékařského stavu (hvězdy jako lékaři versus neznámí herci jako pacienti), ale vychází z prosté skutečnosti, že ORZ je seriálem o lékařích a pacienti jim pouze tvoří stafáž.

S hereckým elementem má diplomantka vůbec potíže, jiná teoretická východiska dokáže aplikovat bez větších potíží, ale v otázce Dyerovy klasifikace tří kategorií vztahu herec-postava se ztrácí. Dyerova kategorie „perfect fit“ označuje shodu herce a role typově, nikoliv fakticky. Autorčino konstatování „v případě ORZ se tak rozhodně nejedná o ‚perfect fit‘, neboť ani jeden z herců představující lékaře nemá hereckou kvalifikaci a nikdy ve zdravotnictví nepracoval“ (str. 41) tak popírá samu podstatu herectví a vrací nás v pohledu na tento obor o staletí zpátky. Stejně jako nemusí být Anthony Hopkins kanibalem, aby mohl hrát v Mlčení jehňátek, nemusí mít Daniela Šinkorová za sebou alespoň několik semestrů na lékařské fakultě, aby mohla hrát MUDr. Gitu Petrovou. Pro případ „perfect fit“ zcela stačí typová či osobnostní shoda (podobnost) herce s postavou, například Ladislav Potměšil se typem své herecké osobnosti blížil představě lékaře mnohem více než třeba Petr Rychlý, do té doby známý především jako bulvární bavič. Výběr známých herců do rolí lékařů také ani tolik nesouvisí s jejich hereckými schopnostmi, jak diplomantka naznačuje, ale s jejich atraktivností pro diváka. Věcně správná není ani kontradikční vazba „do role s vysokou hereckou náročností byla obsazena méně známá herečka“ (str. 41), protože veřejná známost a talent spolu skutečně nikterak nesouvisí.

3. HODNOCENÍ KONEČNÉ PODOBY VÝSLEDNÉ PRÁCE

Vyplňte číslicí na škále 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 (jedinečné a vynikající – výborné – velmi dobré – dobré – ještě akceptovatelné – téměř nevyhovující – zcela nedostatečné)

		Hodnocení známkou
3.1	Logičnost struktury práce, podloženost závěrů	6
3.2	Zvládnutí terminologie oboru	3
3.3	Funkčnost, úroveň, přiměřenost poznámkového aparátu	2
3.4	Dodržení citační normy (pokud se v textu opakovaně objevují pasáže přejeté bez udání zdroje, hodnotte stupněm 7. Pokud v textu zjistíte přejeté pasáže vydávané autorem neoprávněně za vlastní zjištění, nedoporučte práci k obhajobě a ve „zdůvodnění v případě nedoporučení“ navrhněte, aby s autorem bylo zahájeno disciplinární řízení.)	2
3.5	Jazyková a stylistická úroveň práce (pokud je opakovaně porušována platná kodifikace pravopisné normy, hodnotte stupněm 7)	4
3.6	Oprávněnost a vhodnost příloh, grafická úprava	2

KOMENTÁŘ (slovní hodnocení obsahu výsledné práce, případně konkrétní popis hlavních výtek)
Hlavní analytická stať má dva zcela základní problémy. Prvním je její neukotvenost a chaotičnost, diplomantka přeskakuje mezi tématy, aniž by se kterémukoliv stačila věnovat důkladně. Na zcela nedostatečném vzorku příkladů demonstruje svůj závěr, většinou bohužel značně nepodložený, a běží k následujícímu tématu, které opět nestačí důkladně rozebrat, protože na ni už čeká další aspekt. Bezesporu zajímavá témata, jako je jinak dobře sestavená typologie postav patientek nebo pokus o analýzy zásahů odborného lékařského dozoru do scénářů, tak především nejsou dostatečně vyargumentovaná (například rozebírá pouhé čtyři zásahy odborného poradce, z

nichž dva jsou navíc citovány spíše jako perlička; toto téma by si zasloužilo mnohem více prostoru i přesnější přístup - autorka bohužel i v tom málu, které záležitosti věnuje, dezinterpretuje, když píše, že lékař „opravil“ větu a „zasáhl do původního záměru scenáristky“ (str. 95), přičemž z předloženého materiálu vyplývá, že lékař pouze doporučil změnu repliky, ale provedla ji o své vůli sama scenáristka; navíc sama diplomantka opakovaně uvádí, že hlas lékařů byl pouze poradní a medicínský).

A dále zmíněná přínosná témata zapadají mezi „hlušinou“ dalších rozborů bez valné hodnoty. Minimálně diskutabilní je využívat k analýze pohledy či gestikulaci herců, autorka by se měla věnovat spíše rozboru situací – herectví není jejich podstatou, herec pouze naplňuje záměr textu (a režie). Svým tělem (držením, napětím, mimikou, gesty apod.) vytváří dramatickou postavu na základě textového či obecně situačního materiálu, který komplementárně doplňuje. Kupříkladu postřeh, že „lékař výrazně kroutí hlavou, když hovoří o zákazech, a výrazně přikyvuje, když hovoří o tom, co by se důsledně mělo dodržet“ (str. 50) postrádá jakýkoliv smysl, protože je skutečně obtížné si v daných okolnostech představit jiné gestické jednání.

V analýze mizanscény se zase autorka podrobně věnuje brýlím coby prostředku vyjádření moci. Nejprve důkladně rozebere, jak v nich dva herci působí a nakládají s nimi, vystaví teorii o tom, která brýle umocňují „autoritativní pozici lékaře“ (str. 49), ale vzápětí své závěry shodí příznáním, že oba herci hráli ve svých civilních brýlích, které potřebují. Aby svou teorii zachránila, volí autorka následující argumentaci: „Níc méně brýle jsou v naší kultuře symbolem vzdělání a inteligence, tudíž jejich použití jako vizuální komunikační prostředek pro seriálové lékaře byl nezbytný. Je však také odrazem skutečnosti, že většina lékařů brýle opravdu nosí.“ (str. 49) To je analýza kruhem – kdyby herci nenosili brýle, jistě by jim je tvůrci přidělili, a tudíž jsou argumenty o jejich využití validní. Empiricky nedoloženou „většinu lékařů“ ponechávám bez komentáře.

Druhým problémem jsou jednoduché a nepodložené závěry, k nimž autorka často dospívá, ať už z povrchnosti zpracování argumentů, nebo kvůli nedostatečné znalosti kontextu. Setkáváme se tak s banálními konstatováními „lékař (...) má dominantní postavení v této komunikační situaci“ (str. 50; tj. v situaci vyšetření – ale jaké jiné postavení lékař může mít, zvláště pokud vyšetřuje pacienta, který není medicínsky vzdělán), neuvěřitelnými interpretacemi postav („styl, jakým drží kabelku a bundu, její vzhled, mluva (obsah i forma) a celkový projev nasvědčují tomu, že pracuje manuálně v kolektivu s ostatními ženami, tedy například jako kuchařka v jídelně nebo v továrně; str. 72) nebo s nepoučeným tvrzením, že když jsou ve znelce „představovány pouze postavy lékařů“, přestože v seriálu vystupují i jiné profese, například sestry, je to „důkazem jejich dominantní pozice“, jsou jaksi „hodni vlastního ‚profilu““. To zní sice logicky, ale při pohledu na varianty znelky z předchozích řad zjistíme, že hodny svého profilu byly i dvě zástupkyně méně elitního zaměstnání, zdravotní sestry v podání nejprve Lindy Rybové a posléze Jitky Čvančarové, které znelku dokonce otevíraly...

Z hlediska jazykového by si práce bezesporu zasloužila důkladnější korekturu, především stylistickou, ale i pravopisnou: "Při snaze o porovnání ORZ s US epizodickou narativní tvorbou" (str. 30), "mívají sledovanost mezi okolo 2 milionů" (str. 32), "jsou (...) zobrazeny lékařská měřidla" (str. 54) apod. V teoretické části by plynulosti textu pomohlo, kdyby autorka nepominula platnou kodifikaci a přechylovala ženská příjmení. Poznámkový aparát je na odpovídající úrovni, stejně jako ostatní formální náležitosti. Jen není zcela zřejmá funkce soupisu několika diplomových prací za seznamem literatury (mělo by se asi jednat o vzorek prací s příbuzným tématem z posledních let, ale bylo by vhodné to konkrétně uvést i s klíčem, podle něžž byly práce vybrány, stejně jako sjednotit jejich bibliografické údaje). Totéž se týká soupisu seriálů z lékařského prostředí - u kompletního seznamu českých kolísají personální údaje (u některých je uveden režisér, u jiných scenárista) i data, u výběrového přehledu zahraničních opět chybí klíč výběru a zarazí třeba přítomnost sitcomu MASH.

4. SHRNUJÍCÍ KOMENTÁŘ HODNOTITELE (celkové hodnocení výsledné práce, její silné a slabé stránky, původnost tématu a závěrů apod.)

V argumentaci se projevuje ještě jeden problematický aspekt, a to jistá apriornost autorčina přístupu, který neodbytně vyvolává dojem, že si diplomantka předem vytvořila teorii o ideologickém působení seriálu, kterou se snaží násilně dokazovat i tam, kde se jí fakta vzpírají. A tak vedle zajímavých postřehů nacházíme i smysl postrádající „důkazy“ o elitářství hrdinů, jako jsou výroky „jste skvělý pediatr“ (příklad toho, jak se lékaři sami chválí, str. 38) nebo „až ti to doktoři dovolí, připiješ si“ (pomocí něj jsou prý „fyziologické procesy připisovány jako zásluha lékařům“ (str. 38); ve skutečnosti výrok znamená „až lékaři zjistí, že jsi zdravý...“).

Můžeme sem zařadit třeba i tuto zkratkovitou generalizaci („Pouze zdravotní sestry byly oslovovány křestním jménem, často zdrobněle, což je výrazem nadřazenosti lékařů vůči ostatním lidem včetně sester“, str. 37), nebo neuvěřitelný postřeh „pacientka lékaře často oslovuje ‚pane doktore‘ [v citovaném dialogu, k němuž se komentář vztahuje, ho takto neoslovila často, ale jednou], což posiluje jeho status a zdůrazňuje jeho vyšší společenské postavení ve srovnání s oslovením pacientky lékařem ‚paní Bedlivá““ (těžko si v komunikační situaci návštěvy lékaře představit jiné oslovení než „doktore“, stejně tak je zcela samozřejmé oslovit protistranu jménem, pokud nemá akademický titul; str. 84). Stejně tak není ničím příznakové, že na chodbách v nemocnici visí jako dekorace plakáty s lékařskou tematikou (str. 38).

Neprůkazné jsou i závěrečné analýzy několika dialogů pacientka-lékař, kdy diplomantka většinou opět více rozebírá samotné herecké provedení než podstatu situace, a to navíc velmi jednostranným způsobem, stranicím pacientce. V jistých aspektech svého popisu má autorka nepochybně pravdu, ale některá hodnotící tvrzení v jejím popisu se ve srovnání s odvysílanou podobou zdají být, jemně řečeno, nadnesená. Navíc situace opět analyzuje bez kontextu s případným dřívějším či pozdějším vystoupením téže pacientky – takto je například hned první z nich, paní Janečková, vyličeána jako žena mnohem podřadnějšího postavení, než ve skutečnosti je, jak se ukáže o pár scén později. Stejně tak nelze hodnotit jednání MUDr. Gity Petrové s pacientkou Sašou pouze na základě jediné scény, která je bezpochyby determinována několikerým předchozím setkáním obou.

Diplomová práce Ivety Hlavenkové se pohybuje na hraně akceptovatelnosti, autorka prokázala zvládnutí veškerých formálních náležitostí, evidentně se zorientovala i ve většině teroetických konceptů, ale téměř je nedokázala využít. Její analýza je roztěkaná, nedůsledná a povrchní. Závěry, které z ní vyplývají, jsou pak nekoherentní, zkratkovité a významově minimálně diskutabilní. Relevantní data přináší jen typologická analýza typů pacientek, které v seriálu vystupují. S přihlédnutím k této analýze, k solidně zvládnutému teroetickému úvodu a informačně přínosným závěrečným rozhovorům s odbornými poradci a scenáristkou seriálu nakonec doporučuji práci k obhajobě a navrhuji ji klasifikovat stupněm dobře.

5. OTÁZKY NEBO NÁMĚTY, K NIMŽ SE PŘI OBHAJOBĚ DIPLOMANT MUSÍ VYJÁDŘIT:

5.1	Proč se diplomantka podrobněji nevěnovala tématu zásahů odborných poradců do scénáře.
5.2	Proč vedle tří odborných - medicínských rozhovorů neudělala diplomatka kontrastní interview s větším počtem tvůrců ze štábu, nejen se scenáristkou.
5.3	
5.4	

6. NAVRHOVANÁ ZNÁMKA („kliknutím“ zakřížkujte vybrané hodnocení)

výborně – velmi dobře – dobře – nedoporučuji k obhajobě

ZDŮVODNĚNÍ V PŘÍPADĚ NEDOPORUČENÍ

Datum: 11.6.2009.....

Podpis:

Hotový posudek vytiskněte, podepište, odevzdejte ve dvou kopiích a zašlete elektronicky na adresu katedry!